

Mielenterveys- ja päihdeyhdistykset: kansalaistoiminnan vahvistajia, palveluiden tuottajia, edunvalvojia?

Mielenterveysmessut 20.11.2018

Sari Jurvansuu, MIPA-hanke/Sininauhaliitto

Mielenterveys- ja päihdejärjestöjen roolit ja identiteetit –osahanke

Sininauhaliitto 2017-2019

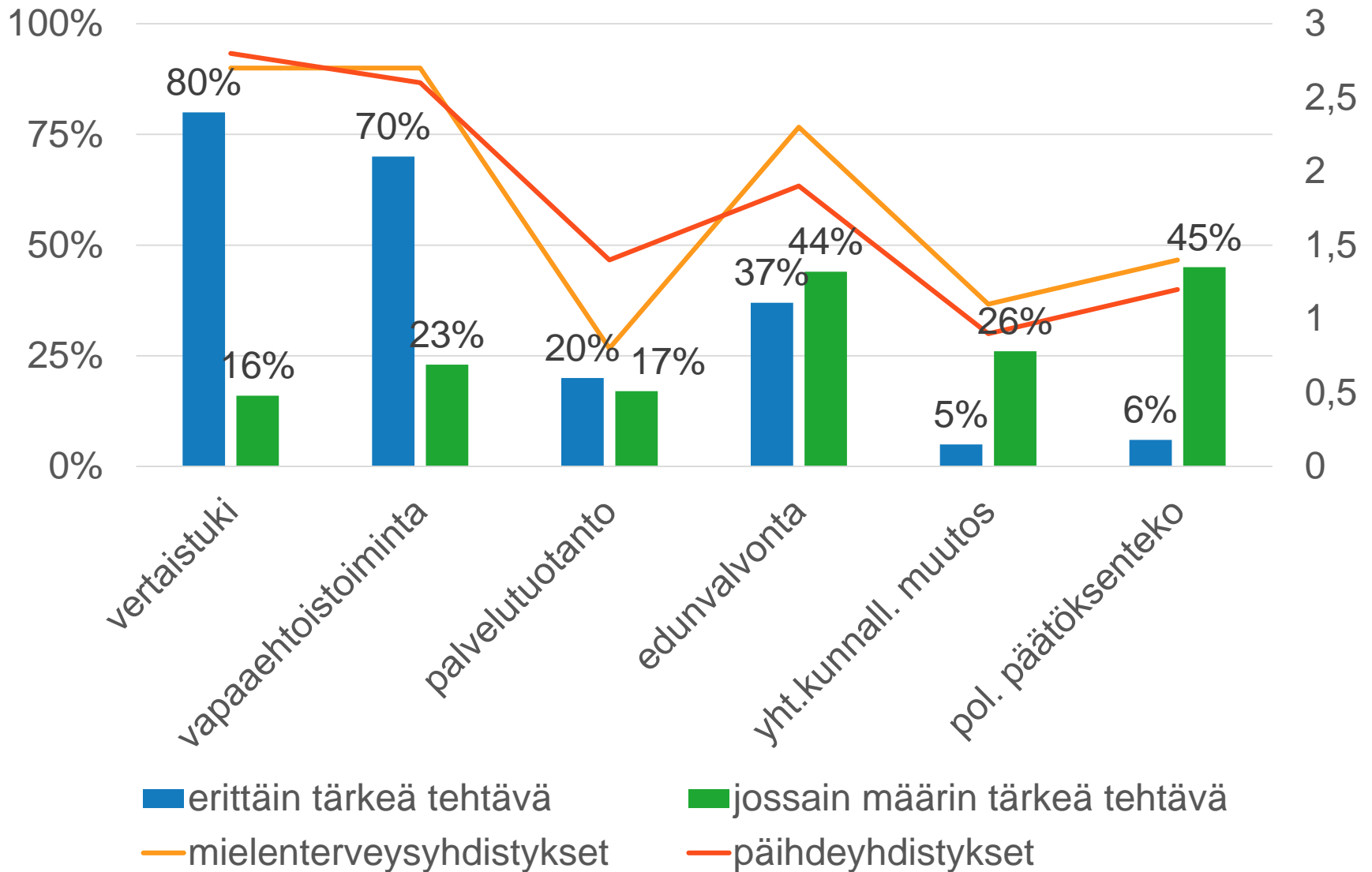
- Yhtenä tavoitteena kartoittaa järjestöjen erilaisia tehtäviä päihde- ja mielenterveystyön kentällä
 - 1) rooli vapaaehtoisen kansalaistoiminnan mahdollistajina
 - 2) rooli palveluiden tuottajina ja/tai täydentäjinä
 - 3) rooli edunvalvojina, järjestöjen yhteiskunnallinen ja poliittinen vaikuttamistoiminta
- Aineisto: kysely paikallisille päihde- ja mielenterveysyhdistyksille syksyllä 2017
 - kyselyyn vastasi 199 paikallisyhdistystä (pääosin MIPA-hankejärjestöjen paikallisyhdistyksiä)
 - vastaajana toiminnanjohtaja tai hallituksen puheenjohtaja

Järjestökentän kehityssuuntia

- Toiminnan ammatillistuminen, palkattujen työntekijöiden määrän kasvu
- Järjestöjen vapaaehtois- ja ydintoiminnan siirtyminen palkatun henkilöstön käsiin
- Hanke- ja projektimuotoisen työn kasvu
- Toimijoiden omaehtoisen osallistumisen vaarantuminen
- Edunvalvontatehtävän jääminen palvelujen tuottamisen jalkoihin
- Järjestöjen kriittisen roolin laimeneminen
- Osa kehityssuunnista teoreettisia, ei juuri näyttöä uhkakuvien toteutumisesta; koskeneet pääosin valtakunnallisia järjestöjä

Mitä ovat yhdistysten pääasialliset tehtävät?

3=erittäin tärkeä tehtävä

Yhdistykset vapaaehtoisen kansalaistoiminnan mahdollistajina

- Vapaaehtois- ja vertaistoiminta mielenterveys- ja päihde-järjestöjen ydintoimintaa, ”kruununjalokivet”
- Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnan erityispiirteenä toiminnan sitoutuminen omaan tai omais-kokemukseen ongelmasta sekä työelämän ulkopuolella olevien suuri osuus toimijoista
 - vrt. keskiluokkainen kuva vapaaehtoistoiminnasta
 - vastavuoroinen apu ja tuki - ei auttajia ja autettavia
 - toiminnan järjestäjät ja kohderyhmät päällekkäisiä
 - erityisesti vertaisyhteisöissä toiminta pitkälti omaehtoista, toimijoiden omassa käsissä
- Osallistuminen etenkin vertaistoimintaan pitkäjänteistä, sitoutunutta - kutsumus tai velvollisuus
 - tehtävät vaativia, joka kolmas toimija väsyvät tehtävissään → tukitoimien tärkeys
- Halu saada aikaan muutos, arvojen mukainen toiminta
 - järjestöt ”arvokeitaina” kilpailukyky-yhteiskunnassa; vaikuttaminen päihde- ja mielenterveyspalveluihin, ongelmiin liittyviin ennakkoluuloihin, yhteiskunnalliseen ilmapiiriin
- Halu työllistyä, oppia uutta, saada vastuuta

Mielenterveys- ja päihdejärjestöjen vapaaehtoistoiminta

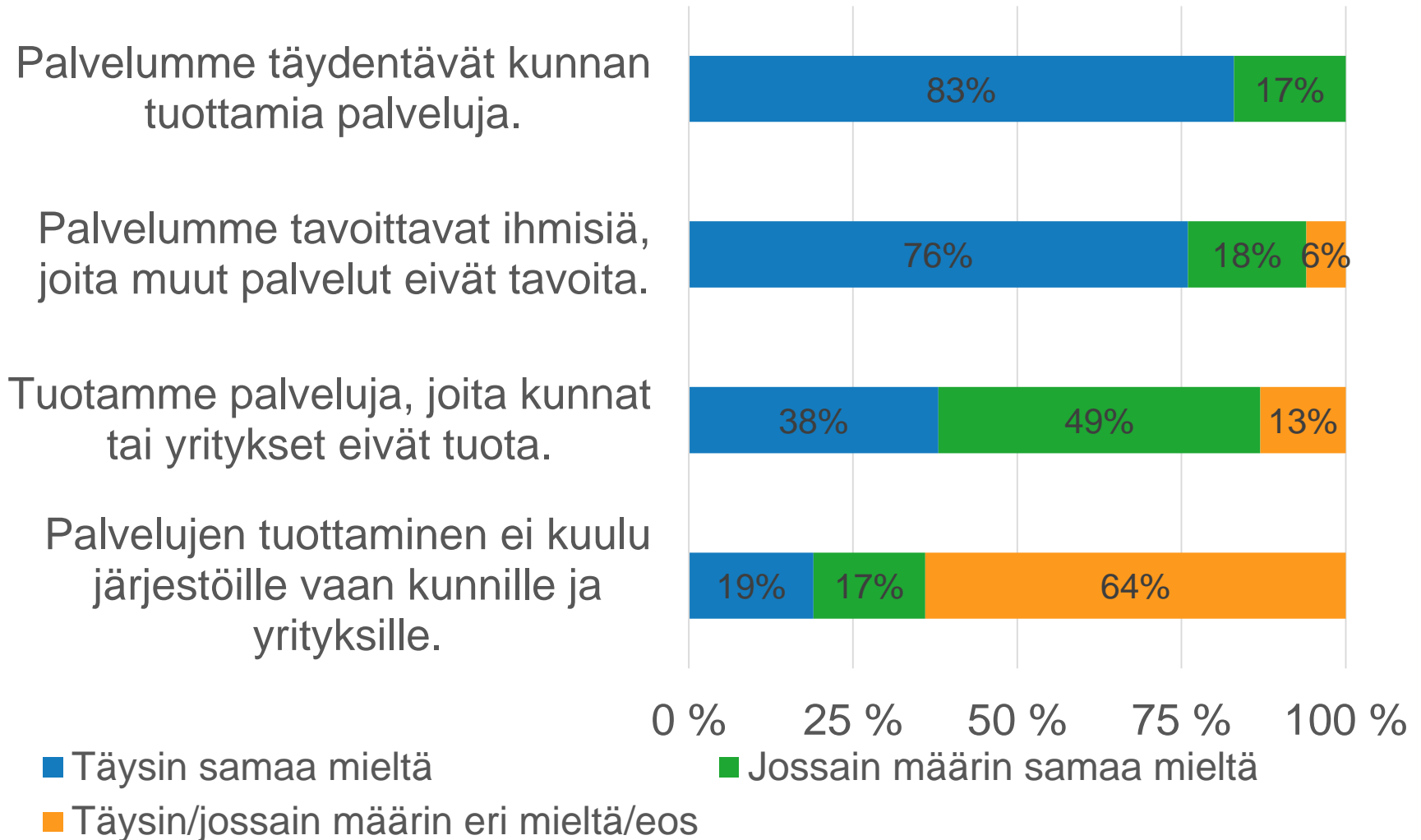
	Vertaistuki (me meille)	Perinteinen vapaaehtoinen auttaminen (me teille)
perusta	omat kokemukset	elämäntilanne, joka saa toimimaan
toimijan elämäntilanne	kuntoutuja, omainen tai läheinen, työtön	ammattilainen, työssäkäyvä, opiskelija, eläkeläinen, ikääntynyt, työtön
auttamisen halun perusta	halu jakaa saamaansa hyvää, vastavuoroisuus, toivon tuominen	omat arvot, tiedot ja taidot, kutsumus, kansalaisvelvollisuus
toiminnasta saadut hyödyt	tuki omaan kuntoutumiseen, mielekäs tekeminen, auttamisen ilo	uudet tiedot ja taidot, merkityksellinen vapaa-aika, auttamisen ilo
halu vaikuttaa	mt- ja p-palvelut, ennakkoluulot	yhteiskunta, mt- ja p-palvelut, yksilöiden avuntarve
vapautumiskokemus	vapautuminen asiakkaan roolista aktiiviseen toimijuuteen, autettavan roolista auttajan rooliin	vapautuminen palkkatyön normeista ja vaatimuksista, mahdollisuus toimia vapaammin ja joustavammin
suhde ammatillisuuteen ja työelämään	työllistymismahdollisuudet, työelämävalmiuksien kehittäminen, yhteistyö ammattilaisten kanssa, rahallinen palkkio	työkokemus, työllistymismahdollisuudet, ammattitaidon kehittäminen

Järjestöjen tuottamien palvelujen erityisluonne

- Millaiset palvelut puuttuisivat, jos järjestöt eivät niitä tuottaisi?
- Kansalaistoimintaan liittyviä näkökulmia:
 - vertaistuki, vapaaehtoistyö, palveluiden käyttäjien + ammattilaisten asiantuntijuus
 - kohderyhmät myös palvelujen tuottajia
 - yhteisöllisyys – ei saa vain palvelua vaan myös yhteisön jäsenyyden
 - ei voiton tavoittelua, maksuttomuus, matala kynnyks, joustavuus
- Moraalisia näkökulmia:
 - arvo- tai aateperusta
 - palveluiden ulkopuolelle jäävien tavoittaminen, palvelut + edunvalvonta, osallisuuden vahvistaminen
 - tasa-arvo, ihmisläheisyys, kokonaisvaltaisuus, henkilökohtaisuus, yksilöllisyys, inhimillisyys, jatkuvuus, lähellä arkea
- Hyödyllisyyden näkökulma:
 - palvelut joita muut eivät tuota (esim. tuki omaisille, kuntoutus- ja hoitajaksojen jälkeinen arjen tuki)
 - tuotetaan arjen perusturvaa (esim. matalan kynnyksen palvelut) vs. muun yhteiskunnan tarjoama taloudellinen turva
 - ehkäisevän työn näkökulma, yleinen hyöty

Asenneväittämiä järjestöjen tuottamista palveluista

Yhdistykset edunvalvojina, poliittinen ja yhteiskunnallinen vaikuttamistoiminta

- Mitä vahvemmin palvelutuotanto osa yhdistyksen toimintaa, sitä pienempi merkitys edunvalvonnalla
 - Tutkimusaineistossa näkyi edunvalvonnan ja palvelutuotannon välinen ristiriita
- Edunvalvonnan kiinnittyminen vertais- ja kokemusasiantuntijatoimintaan: vaikutetaan siihen, kenelle, millä ehdoin ja millaisia palveluja tuotetaan
 - ei kyse vain omasta terveydestä ja toipumisesta vaan toiminnassa on myös poliittinen, yhteiskunnallinen ulottuvuus
- Järjestötoiminnalta odotetaan kuitenkin mahdollisuutta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, ”elää todeksi arvojaan”
 - tämä rooli koetaan paikallisyhdistyksissä kuitenkin melko vähäiseksi
 - tärkeää avautuminen ulospäin esim. erilaisten verkostojen kautta

Yhteenvetona

- Mielenterveys- ja päihdejärjestöjen keskeinen rooli on tarjota omaehtoisen osallistumisen mahdollisuuksia ihmisille, joilla usein muuten osallisuuden vajeita (hyvinvointi, talous, työelämä, vaikutusmahdollisuudet)
 - toteutuu vertais- ja vapaaehtoistoiminnassa mutta myös järjestöjen tuottamien palvelujen eetosessa
- Palveluntuottajaroolin merkittävä kasvu paikallistasolla ei realistinen, yhdistysten ydintoimintaa tulee edelleen olemaan vapaaehtoistoiminnan mahdollistaminen ja vertaistuen tarjoaminen; täydentävät palvelut, muiden palveluiden ulkopuolelle jääneiden tavoittaminen
- Haasteita:
 - vapaaehtois- ja vertaistoiminnasta toivotaan usein työelämäpolkujen avaajaa
 - työllistämispotentiaali kuitenkin rajallinen, työllistämistoiminta vähenee
 - toiminnalta odotetaan mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
 - katse tiiviimmin myös tähän – vai riittääkö yhteisön jäsenyys?
 - toisaalta: mistä tuki järjestöjen kriittisen toimintakulttuurin vahvistamiseen?

Kiitos!

sari.jurvansuu@sininauha.fi

(040) 0182 353

